№ 156 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1 **1898** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 156

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունված է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹՎԻ

ՄՇԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«Մշակի» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը 1 րուբլի:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցն. անկիւն):

Ուրիշ քաղաքներից պէտք է դիմել այս հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «Мшакъ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «Mschak».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երէկ «կորչի» այսօր «կեցցէ». Պատկառելի շարժում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Խարկովից. Նամակ Բալախանիից. Նամակ Դարաչիչագից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ռաշիդ:

ԵՐԷԿ „ԿՈՐՉԻ" ԱՅՍՕՐ „ԿԵՑՑԷ"

Որքա՜ն շուտ կատարվեց այս անգամ արդարութեան գործը: Ո՜րպիսի փոփոխութիւն, ո՜րպիսի ծայրայեղութիւն: Ամենաշատը մի ամիս առաջ Էմիլ Զօլայի անունը ցեխի մէջ էր գցված. անցեալ տարվանից ամբողջ Ֆրանսիան աղաղակում էր. «Թքե՜լ Զօլայի վրա»: Հռչակաւոր վիպագրողի դէմ էր ամբողջ երկիրը. իսկ ովքեր էին նրա կողմնակիցները:—Անհատներ, ազնիւ մարդկանց մի փոքրիկ խումբ: Յիշենք Զօլայի առաջին դատի վերջաբանը. երբ Պարիզի դատարանի դահլիճը լցրած ահագին բազմութիւնը ցնծութեան աղաղակներով, դիւային պարով էր ողջունում Զօլայի դատապարտութիւնը. նշանաւոր գրողը նայեց այդ կատաղի բազմութեան և կարողացաւ արտասանել միմիայն մի բառ. «Մարդակերնե՜ր»:

Իսկ այժմ: Այժմ նոյն Պարիզում միտինգներ են կազմվում, և Զօլայի, Պիկարի, Լաբօրիի, Տրարրիէի պատկերները ցնծութեան աղաղակներ են յարուցանում. այժմ կանչում են՝ «կեցցէ՜»: Այժմ Րօշֆօր, Դրիւմօն ամբոխի զզուանքն են յարուցանում և արժանանում են «կորչի՜» աղաղակներին: Զօլան իր դատաստանական ճառի վերջում ասաց, որ կը գայ ժամանակ, երբ Ֆրանսիան շնորհակալ կը լինի իրանից: Նա մարգարէ էր: Այժմ եկաւ այդ ժամանակը, այժմ, երբ տաղանդաւոր գրողը հեռու է իր հայրենիքից, փախել է անարդարութեան, ապականութեան երեսից՝ զոհ բերելով արդարութեան իր հռչակը, իր ամբողջ հեղինակութիւնը, իր անունը: Ֆրանսիան արագ խելքի է գալիս, Ֆրանսիան իր յանցանքը ջնջում է շտապով: Պատի՜ւ նրան: Լաւ է խոստովանել մեղքը, քան յամառել յանցաւոր սխալի մէջ:

Դա մի մեծ, վերին աստիճանի ոգեւորիչ երեւոյթ է: Դա ցոյց է տալիս, որ մարդկութիւնը պատուով կարող է դուրս գալ այն ցեխից, որի մէջ նրան գցում են ճարպիկ, վատ մարդիկ և յետադէմ, խաւար հոսանքները: Եւ իրաւ, կա՞յ աւելի փայլուն, աւելի լուսաւոր երեւոյթ, քան այն, երբ ճշմարտութեան տանջված գինուորը պսակվում է փառքի դափնիներով: Ինչպէս Զօլան: Որքա՜ն ողորմելի են երեւում այժմ, յաղթանակի այս գեղեցիկ միջոցին, այն անթիւ ու անհամար չարախօսները, զրպարտիչները, որոնք ցեխ էին շպրտում այդ անուան վրա, որոնք Զօլային անուանում էին վաճառված, ստոր ինտրիգան, խելացնոր, դաւաճան: Այդ թշուառներին մեծանուն գրողը կարող է միայն խղճալ: Նա միշտ բարձր է եղել ստոր բամբասողներից: Եւ այժմ բարոյական մաքրութիւնը, որ մարդկային իրաւունքների համար այնպիսի հսկայական կռիւ սկսեց, բարձրացած է հրաշալի պատուանդանի վրա՝ ի պատիւ քաղաքակրթութեան, ի պատիւ մարդ անուանված արարածի...

Այսպէս է յաղթում գաղափարի մարդը:

ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ՇԱՐԺՈՒՄ

Ոչ մի տեղ կօօպերատիվ, այսինքն ընկերակցութեան վրա հիմնված, հաստատութիւնները այնքան մեծ զարգացում և ուժեղ կազմակերպութիւն չունեն, ինչպէս Անգլիայում: Երկու շաբաթ սրանից առաջ Լոնդոնի «Բիւրեղեայ պալատ» կոչված հրաշալի շինութեան մէջ տեղի ունեցած ժողովը ցոյց տուեց, որ հաւաքական ոյժի վրա հիմնված ձեռնարկութիւնները խոր արմատներ են գցել անգլիական կեանքի մէջ և այնպիսի մի զարգացում են ստացել, որի մասին երազել անգամ չէին կարող առաջին նախաձեռնողները, որոնք յիսուն տարի առաջ հիմք դրին այդ տեսակ հաստատութիւններին: Վաթսունական թուականների կիսին, երբ ընկերակցութիւնների թիւը հասաւ չորս հարիւր յիսունի, իսկ նրանց դրամագլուխը երկու և կէս միլիօն ֆունտ ստերլինգի, կարծում էին, որ գործը հասել է իր գագաթնակէտին և այնուհետև այլ ևս շատ չի զարգանայ: Բայց գործը կանգ չառաւ և շատ մեծ ծաւալ ստացաւ: Այս տարի ներկայացրած հաշուից մենք տեսնում ենք, որ ընկերակցական հիմնարկութիւնների թիւը Անգլիայում հասնում է երկու հազարի, իսկ նրանց կապիտալը յիսուն միլիօն ֆունտ ստերլինգի, կամ մեր փողով մօտ 500 միլիօն րուբլու, ուրիշ խօսքով կէս միլիարդ րուբլի:

Ընկերակցութիւններ կազմակերպելու շարժումն այժմ ժողովրդականութիւն է ստացել Անգլիայից դուրս ևս, ամբողջ Եւրոպայում: Կառավարութիւնները որոնում են միջոցներ դիւրացնելու այդ տեսակ ընկերակցութիւններ կազմելը և նոյն իսկ տալիս են նրանց նպաստներ: Ռուսաստանը նոյնպէս համակրութեամբ է վերաբերվում ընկերակցութիւններին և մշակել է նրանց կազմակերպութեան համար ընդհանուր կանօնադրութիւն, որով առանց մեծ ձևականութիւնների կարող են բացվել ընկերակցութիւններ՝ պետութեան զանազան կողմերում: Սակայն պէտք է խոստովանել, որ մինչև այժմ ընկերակցութիւններ կազմելու շարժումը շատ թոյլ է Ռուսաստանում և մենք գտնվում ենք այդ գործի սկզբնական քայլերի շրջանում:

Բայց սա այնպիսի գործ է, որ նրան թողնել անուշադիր, անկարելի է: Պէտք է միջոցներ որոնել, որ այդ օգտաւէտ և արդիւնաւոր ուղղութիւնը զարգանայ արագութեամբ: Մեր կարծիքով գործի աջողութեան կարող էին նպաստել մի կողմից զանազան հիմնարկութիւններ, ինչպէս օրինակ տեխնիկական, գիւղատնտեսական ընկերութիւնները՝ վերցնելով իրանց վրա նախաձեռնութիւն այս և այն արհեստի ներկայացուցիչ մարդկանց ժողովելու և նրանց միացնելու ընդհանուր կազմակերպութեան մէջ, իսկ միւս կողմից կառավարութիւնը՝ աջակցութիւն ցոյց տալով ընկերակցութիւններին, դիւրացնելով նրանց համար փոխատուութիւն պետական բանկից, կազմելով համագումար ժողովներ գոյութիւն ունեցող ընկերակցութիւնների ներկայացուցիչներից և մշտական հետաքրքրութիւն պահպանելով դէպի գործը՝ ստեղծելով նոյն իսկ յատուկ դիւան նրա համար: Անշուշտ մամուլը նոյնպէս մեծ դեր ունի կատարելու այս գործի մէջ: Եւ նա, պէտք է խոստովանել, զանցառու չէ եղել իր այդ պարտաւորութեան մէջ և միշտ մի առանձին յարգանքով է վերաբերվել դէպի ընկերակցութիւններ կազմելու խնդիրը: Ճշմարիտ է մամուլը բաւականացել է ընդհանուր հրաւէրներ կարդալով, բայց այդպէս էլ պէտք է լինէր, քանի որ գործնական կեանքի մէջ դեռ չը կան մեծ թւով կազմակերպութիւններ: Մամուլը կարող է աւելի գործնական քննութեան մէջ մտնել, երբ գոյութիւն կը ստանան մի որոշ թւով ընկերակցութիւններ և հարկ կը լինի խօսել նրանց գործունէութեան տեսակի և յաջողութեան մասին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՌԱՇԻԴ

(Պատկեր)

Հէնց այդ ժամանակ ասիանցիներն էլ նախամտածված ծրագրի համաձայն Ռաշիդի խմբի հետ իրանց արիւնոտ գործը վերջացնելով՝ Նադօ աղայի առաջնորդութեամբ գիւղը թափվեցին:

Երկու աղաները հին բարեկամների նման ժպիտները դէմքերին ողջագուրվեցան:

—Նաղինջները (անհանգիստները) դինջացա՞ն, հարցրեց Ամին աղան:

—Դինջացան, կարճ կերպով պատասխանեց Նադօն:

—Իսկ նրանց գլխաւո՞րը:

—Կենդանի բռնված է. ափսոս միայն, որ մենք էլ կորցրինք մօտ յիսուն մարդ:

Այս մի քանի բառերով հաղորդվեց Աստուածածնի բլրի տակ տեղի ունեցած արիւնոտ գործի բոլոր պատմութիւնը: Ապա երկու աղաների մէջ մի կարճ խորհրդակցութիւն կատարվեց: Թէ ինչ խօսեցին նրանք, ինչ վճռեցին, այդ ոչ ոք չը լսեց, միայն խորհրդից անմիջապէս յետոյ նրանք հրամայեցին բոցերից ու գնդակներից զերծ մնացած բոլոր բնակիչներին հաւաքել գիւղի հրապարակում: Իրանց հայրենի յարկերը լափող բոցերի ահաւոր լուսաւորութեան տակ այդ թշուառները բաժանվեցին երկու խմբի, մի կողմում տղամարդիկ և միւս կողմում կանայք ու երեխաներ: Մարդը կնոջից բաժանվեց, եղբայրը քրոջից, հայրը իր զաւակներից և ամենքը կարծես բնազդմամբ հասկանալով այդ պատրաստութիւնների բոլոր չարագուշակ նպատակն ու խորհուրդը՝ մի այնպիսի վայնասուն էին բարձրացրել, որից քարերն անգամ կարտասվէին, բայց այդ բոլոր ողբերին ու արտասուքներին նրանց դահիճները պատասխանում էին լպիրշ հռհռոցով: Այս բոլորից յետոյ յանկարծ հարիւրաւոր հրացանների փողերն ուղղվեցան տղամարդկանց խմբի վրա, գնդակներն անաւրժ վզվզոցով թռան և հարիւրաւոր զոհեր թաւալգլոր ընկան իրանց արեան մէջ ճապաղված՝ սոսկալի հառաչանքն, ռանոյ ու հառաչանք արձակելով արիւնոտ կրծքերից: Կանայք իրանց աչքերով տեսան իրանց ամուսինների, զաւակների, եղբայրների արեան մէջ թաւալգլոր խաղալը. մայրերը սրտաճաք եղան այդքան արեան տեսարանի առաջ, մանուկները կորած գառների պէս մորմոքած սրտերով ողբ ու ճիչ բարձրացրին տեսնելով իրանց հայրերի, եղբայրների գնդակահար լինելը. լսեցին նրանց օրհասական վերջին հառաչանքները: Մայրերը բռնեցին իրանց զաւակների ձեռներից և գրո՜հ տուեցին դէպի կոտորվող սիրելիները, դէպի գնդակներն ու մահը, որ նրանց հետ գրկախառնըված վերջ դնեն իրանց անպատմելի ցաւերով լի, իրանց անսահման թշուառ կեանքին, որ գտնեն գոնէ վերջին րոպէներին ամոքեն իրանց արեան մէջ ոլորվող, կծկվող, կսկծացող սիրելիներին. բայց այդ շնորհն էլ նրանց մերժվեց. հարիւրաւոր հրացանների կոթերի հարուածները նրանց իրանց տեղը դարձրին: Ընդհանուր գոռում-գոչումի, սպանվող ու վիրաւոր թշուառների հառաչանքների մէջ կրկին ու կրկին լսվեցին հարիւրաւոր հրացանների որոտը. և երբ ծուխը վերացաւ, տեսարանը անտանելի էր. ամբողջ խմբից միայն մի քանի հոգի էին կենդանի մնացել դիակների չեղջակոյտի մէջ՝ սառած, անզգայացած, կրած սարսափներից ափշած, յիմարացած հայեացքներով, և կարծես հարցնում էին ու զարմանում, թէ ընդհանուր կոտորածի, համատարած մահերի մէջ իրանց կեանքն ինչու համար է խնայված: Հրացանաձգութիւնը դադարեց, անօրէնները մօտեցան կենդանի մնացածներին, յետև յետև կապոտեցին իրար, և առաջինի կրծքին հրացանի փողն ուղղելով՝ փորձում էին իմանալ, թէ գնդակի ոյժը քանի՞ մարմնից մի անգամից թափ կանցնի: Իրար կապոտված զոհերը 1—2 հոգով ցորենի խրձերի պէս գլորվեցան և մարդկային սպանդանոցը կատարեալ դարձաւ:

Գիւղը շարունակում էր վառվել. հրեղէն բոցերը թանձր ծխի միջից օձապտոյտ բարձրանում լիզում էին երկնքի երեսը որպէս հազարգլխեան վիշապի արիւնագանգ հսկայական լեզուներ. օդը լցված էր ծխի և խանձված մարդկային մարմինների ճենճերահոտով:

Տղամարդկանց հետ իրանց սոսկալի գործը վերջացնելուց յետոյ, անօրէնները մօտեցան կանանց խմբին: «Կոտորեցէք մեզ էլ, անաստուածներ», գոչում էին ամեն կողմից այս զոհերը: Բայց դահիճները նրանց չը կոտորեցին, դրա փոխարէն նրանք սկսեցին ջոկել խմբից երիտասարդ ու գեղեցիկ հարս ու աղջիկներին և քաշ տալ զանազան կողմեր: Թշուառները կախված էին իրարից, պոկ չէին գալիս. մայրը բռնել էր իր աղջկայ փէշից, գոռում է, ճչում, որ չը տանեն իր սիրասուն զաւակին. քաշում են աղջկան, նա էլ է քաշ գալիս գետնի երեսից, բարձրանում է դահճի սուրը և մօր ձեռքի կտրված թաթն արիւնաթաթաւ ընկնում է աղջկայ ոտների տակ: Աղջկան տանում են...

Մի այլ կողմում, մի գեղեցիկ կին շրջապատված է մի քանի ասիանցիներով. սրանցից իւրաքանչիւրն աշխատում է գեղեցկուհուն սեփականել, քաշքշում են զանազան կողմեր, կռվում, հայհոյում իրար. բայց համաձայնութիւն չի կայանում, այս պատճառով սրերով խողխողում են տարաբաղդ կնոջը, որ ոչ ոքի բաժին չը լինի:

Մի ուրիշ կնոջ նոյնպէս քաշում են դահիճները, նա անզգայացել, թալկացել է, գետնի երեսին փռվել, բայց բնազդով պինդ սեղմել է ծծի երեխան իր կրծքին. դահիճները խլում են երեխան կրծքից. մայրը բաց է անում աչքերը և այն րոպէին, երբ սոսկալի ճիչ է արձակում և թուլացած ձեռները դէպի զաւակը տարածում, վայրենին մանկան մի ոտից բռնած՝ քանի ոյժ ունի շպրտում է նրան օդի մէջ. երեխան պտոյտներ գործելով աղիողորմ ձայն արձակելով ընկնում է վառված դէզի մէջ: Ուշաթափ մայրը տարվում է...

Ահա մի կոյս աղջիկ, որին մի ասիանցի քաշ է տալիս երկար ծամերից. թշուառը ճչում է, հայհոյում իր դահճին, քաշ է ընկնում գետնի

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԿՕՎԻՑ

Օգոստոսի 27-ին

Օգոստոսի 17-ին սկսվեցին այստեղի բազմաբուեստեան ինստիտուտի մրցական քննութիւնները: Համեմատելով միւս տարիների հետ, խնդրատուների թիւը այս տարի չատ մեծ էր, այն է՝ 580: Այդպիսի մեծ հոսանք բացատրում են նրանով, որ շատերը կարծում էին, իբր թէ այս տարի մրցում չի լինել, ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ ազատ տեղ շատ կը լինի՝ Վարշավայում և Կիեվում պոլիտեխնիկումներ բացվելու պատճառով: Խնդրատուների մեծամասնութիւնը րէալական դպրոցներից են, որոնք կարող էին մտնել միմիայն մասնագիտական ուսումնարաններ, որովհետև համալսարանի դռները նրանց համար դեռ փակ են: Րեալիստներին բաւականաչափ խանգարում են գիմնազիաներում աւարտածները, որոնք քննութեան են գալիս, այսպէս ասած, на авось, և որոնց համար, վատ դէպքում, բաց են համալսարանի դռները: Շատ դէպքեր են լինում, երբ գիմնազիայում աւարտածը պատահմամբ ստանում է լաւ թւանշան և մտնում, իսկ րէալական դպրոցում աւարտածը, որը մաթեմաթիկայի մէջ անհամեմատաբար աւելի ուժեղ է, նոյնպէս պատահմամբ կտրվում է: Օգոստոսի 22-ին վերջացան մրցական քննութիւնները. ընդունվեցին 279 հոգի. դրանցից 27 հրէայ և 10 հայ (քննութիւն էին տալիս 18 հայ): Դասախօսութիւններն սկսվելու են սեպտեմբերի սկզբներին:

Լ. Մելիք-Օհանջանեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԼԱԽԱՆԻԻՑ

Օգոստոսի 27-ին

Միանգամայն անմխիթար դրութեան մէջ է գտնվում Բալախանիի հիւանդանոցը. հիւանդը մի անգամ արդէն այնտեղ լինելուց յետոյ՝ երկրորդ անգամ բոլորովին անկար դրութեան մէջ պէտք է լինի, որ համաձայնվի նորից մտնել այդ հիւանդանոցը: Հիւանդները պառկում են այնպիսի անկողիններում, ուր եթէ առողջ մարդիկ պառկեն, մարմնի վրա անպատճառ ցաւ կը զգան. երևակայեցէք հիւանդների դրութիւնը... Ներքնակը և բարձը, որ առհասարակ այսպիսի տեղերում ընդունված է ծովային կակուղ խոտից պատրաստել, այստեղ պատրաստված են միանգամայն հասարակ և կոշտ խոտից: Իսկ ինչ վերաբերում է լողարաններին, պէտք է ասել, որ շատ անկարգ դրութեան մէջ են գտնվում. հինգ վեց, և դեռ ևս աւելի մարդիկ, լողացնում են մի և նոյն ջրի մէջ և լողարանների ջուրը չի փոխվում, մինչդեռ ամեն մի հիւանդի համար հարկաւոր է բոլորովին նոր և թարմ ջուր. չի կարելի մի խումբ մարդկանց լողացնել մի և նոյն ջրի մէջ. դա բժշկական տեսակէտից՝ նոյն իսկ վնասակար է: Երկու բան. կամ ջուրը խնայում են, որ Բալախանիում ամենևին խնայելու կարիք չը կայ, կամ թէ չէ բժիշկները ուշադրութիւն չեն դարձնում լողարաններին՝ այդ միայն ծառաների պարտականութիւն համարելով:

Հիւանդներին առատօտ և երեկոյ թէյ են տալիս. բայց ինչ թէյ. Աստուած թէյ համարի. կարծես հասարակ տաքացրած ջուր լինի. բոլորովին թէյի համ չէ գալիս. ճիշդ է, հիւանդներին մուգ թէյ չի կարելի տալ. բայց դա խօմ չի նշանակում, թէ պէտք է տաքացրած ջուր խմել... Դեղեր խմելու փոքրիկ բաժակների մէջ պատահում են այնպիսի կոտրվածները, որ մարդ վախենում է բերանն առնել, վախենալով, որ չը լինի թէ շրթունքը պատռի. նոյնպէս և հացի փայտէ գդալները այնքան կրծկրծված ու մաշված են, որ մարդ բերանը տանելիս զզվում է: Դիւժինը տասը կօպէկով գդալներ են ծախում. մէկէջ մեծ ծախս կը լինի, եթէ գդալները շուտ շուտ փոխեն. այդպիսի բաժակներ ու գդալներ մեզ պատահել է տեսնել Ղարաբաղի գիւղերում: Հիւանդանոցի ժամացոյցը չի գործում: Երբ որ հիւանդներին դեղ են տալիս ու պատուիրում խմել, օրինակ, կէս ժամը մի անգամ, մի ժամը մի անգամ և այլն, հիւանդը մնում է շուարած. ոչ հիւանդանոցի ժամացոյցն է գործում, ոչ էլ ինքը մօտը ժամացոյց ունի. որովհետև ինչպէս յայտնի է, հիւանդի ունեցածները առնում են պահելու համար. ապա ինչպէս իմանալ ժամանակը: Մընում է գլխին զօռ տալ: Կէս ժամի փոխարէն անցնում է մի ժամ, մի ժամի փոխարէն երկու ժամից աւելի, և հիւանդը դեռ ևս դեղը չէ ընդունում, կարծելով որ դեռ ևս ժամանակը չէ. իսկ դեղերի այդպիսի անկանոն գործածութիւնը, կարծում ենք, վատ հետևանք կարող է ունենալ հիւանդի համար: Մի խօսքով, անթիւ և անհամար են Բալախանիի հիւանդանոցի պակասութիւնները. բայց խնայելով «Մշակի» էջերը, այսքանն միայն կասենք, որ ամեն բանի մէջ նկատվում է ժլատութիւն: Այստեղ անշուշտ մեղաւոր է հիւանդանոցի վարչութիւնը, որ ղեկավարվում է «եօլա» տանելու սկզբունքով... Բայց յամենայն դէպս, Բալախանիի հիւանդանոցը շատ կարգին և կանոնաւոր պէտք է լինի, քանի որ պահվում է մեր միլիօնատէրերի հաշւով. ինչ անենք որ հիւանդներից շատերը հասարակ բանւորներ են: Դժբաղդաբար հազիւ կարելի լինի գտնել մի հիւանդանոց, որ աւելի անմխիթար դրութեան մէջ լինի, քան Բալախանիի հիւանդանոցը:

Մ. Ե.

ՆԱՄԱԿ ԴԱՐԱՉԻՉԱԳԻՑ

Օգոստոսի 22-ին

Տասնեակ տարիներ առաջ,—երբ տեղական ազգաբնակութեան թիւը անհամեմատ պակաս էր այժմեան թւից և հողի համաչափութիւնը նոյնն էր, ինչ որ այժմ,—գիւղական ժողովուրդը իր համար բաւական հող ունէր և անտրտունջ մշակում էր մինչև վերջին ժամանակները: Առաջ ոչ ոք չէր ճնշվում սակաւահողութիւնից և մինչև իսկ սովորութիւն էլ չկար ընդհանուր կօնտրօլ ունենալ հողաբաժնութեան վերաբերմամբ, այն է՝ ընտանիքի անդամների թւի աճման և նուազման համեմատ՝ նորոգել հողաբաժնութիւնը, այլ իւրաքանչիւր ընտանիք ինչքան հողաբաժին տիրել էր՝ շահագործում էր նրան: Իսկ այժմ հանգամանքները փոխվել են և հողերի մեծ մասը հետզհետէ կտրվել են և տըրվել զանազան դասակարգերի և նորանոր գիւղականների: Այժմ մի թիզ հողատեղի համար ահագին վէճեր և կռիւներ են ծագում, և նոյն իսկ մարդիկ սպանվում: Այդ տեսակէտից, այժմ գիւղական հասարակութիւնը զգալով հողի սակաւութիւնը, աշխատում է խիստ կօնտրօլ պահպանել, նորից հաշվել ժողովրդի թիւը և այդ թւի համաձայն՝ նորից բաժանել բոլոր գիւղապատկան հողերը, տալով իւրաքանչիւր անդամին իր հողահասոյթը թէ վարելահողերից և թէ խոտատեղերից և խլելով այն աւելորդ հողաբաժինները, որոնք տարիներից ի վեր անհաշիւ մնում են գիւղական այս և այն «համիայի» տիրապետութեան տակ...

Հողաբաժնութեան կարգը պահպանելու համար հարևան ռուս գիւղերի հասարակութիւնները իւրաքանչիւր 4—5 տարին մի անգամ՝ գիւղական ժողովրդի աճման և նուազման համեմատ՝ բոլոր գիւղապատկան հողաբաժինները նախ փոփոխում են և ապա բաժանում: Օրինակ՝ մի կտոր վարելահողը, որ բաժանարարական մի նուագում (4—5 տարի) գտնվում է մի որ և է ընտանիքի ձեռքում, նոյն վարելահողը, լաւ թէ վատ, հողաբաժնութեան միւս նուագում՝ բաժանարարութեան կարգով՝ անցնում է մի ուրիշ ընտանիքի, և ընդհակառակն: Ցանկալի է, որ հայ գիւղացիները ևս ձգտէին այդ սիստեմով բաժանել իրանց հողերը: Ասում ենք՝ ցանկալի է, որովհետև մենք գիտենք շատ գիւղեր, որտեղ զանազան ազդեցիկ մարդիկ, այն է՝ «հաւէսները», «համփաները» և այլն, ինչպէս տասնեակ տարիներ առաջ այլ և այլ միջոցներով ձեռք են գցել լաւ և պարարտ հողաբաժիններ, այնպէս էլ «զօռբայութիւնով» տիրում են մինչև այժմ, չը համաձայնելով նոյն իսկ բաժանարարական կանօնով վեր դնել նրանց և փոխարէնը ուրիշ հողաբաժիններ վերցնել՝ իրանց աղքատ հարևանների հողերից, ինչպէս այդ անում են մալականները: Այդ հանգամանքը մի տեսակ սովորութիւն է հայ գիւղական ազդեցիկ դասակարգի համար, որովհետև գիւղերում թէ հողաչափը, թէ հողաբաժանը և թէ ընդհանուր հաշուապահը՝ հանդիսանում են իրանք՝ «հաւէսները», «համփաները», այլ խօսքով բոլոր այն «գիւղական զօրեղները», որոնց ձեռքին է արդիւնաբեր հողաբաժինները և որոնք իրար «խաթրը» շահելով, իրար երես տեսնելով՝ ոչինչ զիջողութիւն չեն անում միւս, թոյլ դասակարգին, որը անզօր է հանդիսանում իր ձայնը լսելի դարձնելու:

Գ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 29-ին

«Մշակի» № 154-ի «Ներքին լուրերի» բաժնում հաղորդված էր Շուշուց, որ իբր թէ Կաթողիկոսի ընդունելութեան յանձնաժողովի անդամների թւում, ի միջի այլոց, կայի և ես: Պարտք եմ համարում յայտնել, որ ճշմարիտ է, առաջարկեցին ինձ այդ յանձնաժողովի անդամ լինել, բայց ես հրաժարվեցի, որովհետև այդ օրերին քաղաքից բացակայ պիտի լինէի: Հետևաբար «գործունեայ» մասնակցութիւն՝ Վեհափառի ընդունելութեան գործում, ինչպէս ասված է ձեզ հաղորդած լուրի մէջ, ընդունել չէի կարող:

Ստեփան Իւզբաշեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 30-ին

Զունենալով հնարաւորութիւն զատ-զատ շնորհակալութիւն յայտնելու այն անձերուն, որոնք զանազան տեղերէ ցաւակցական հեռագիրներ և նամակներ ուղարկած էին ինձ՝ ամուսնոյս մահվան առթիւ, ներկայիւս պարտականութիւն կը համարիմ յայտնել իմ շնորհակալութիւնը անոնց, ինչպէս և այն պարոններուն, որոնք իրենց ջանքը չը խնայեցին յարգելու համար հանգուցեալի յիշատակը: Մասնաւոր շնորհակալիք բժ. Կարապետեանցին և բժ. Տէր-Զանեանին, որոնք չը վլացան իրենց խնամքն ամուսնոյս հիւանդութեան միջոցին:

Տիկին Փեփրոնիա Թուրեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մանչեստր, սեպտեմբերի 1-ին

Կիպրոսի ազգային Կրթարան-Որբանոցին և անոր տեսուչ պ. Վահան Քիւրքճեանի նկատմամբ Լօնտօնէն մի ամբաստանական թղթակցութիւն հրատարակված էր «Արձագանքի» յունուար 14/26 թւակիր թերթին մէջ:

Խնամակալութիւնս՝ այդ թղթակցութեան իւրաքանչիւր կէտը մանրակրկիտ քննութեան առնելով, և անոնց մասին վստահելի աղբիւրներէ տեղեկութիւններ ստանալով, նոյնպէս ազգային ձեռնհաս իշխանութենէ և մինչև իսկ յօղուածին մէջ ի վկայութիւն յառաջ բերուած անձերէ գրութիւններ ընդունած լինելով, համոզում գոյացուցած է՝ թէ Կրթարան-Որբանոցին դրութեան և անոր Տեսչին մասնաւոր և հանրային գործունէութեանց նկատմամբ «Արձագանքի» թղթակցին հաղորդած տեղեկութիւնները՝ նախանձոտներու կողմէ յերիւրեալ անհիմն և անտեղի զրոյցներ են, և թէ պ. Վահան Քիւրքճեան արժանաւոր կը գտնուի իր՝ վրա դրուած պատուաբեր վստահութեան:

Այս առթիւ Խնամակալութիւնս յատուկ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Կրթարան-Որբանոցի Կանօնագրոյն և առաջին Տեղեկագրոյն վրա, որոնցմէ բացայայտ կը տեսնուի, որ սոյն հաստատութիւնն անձնական նկատումներէ անկախ մարմնոց հսկողութեան ներքև կը գտնուի, և մի գոհացուցիչ ուղղութեան վրայ կ՚ընթանայ. հետևաբար լիովին արժանի է ազգին բարոյական և նիւթական աջակցութեանը:

Ի դիմաց խնամակալութեան՝

Նախագահ՝ Թ. քհնյ. Տ. Իսահակեան, ատենապետ՝ Ն. տ. Գ. Տր. Ցարութիւնեանց, գանձապահ՝ Սարգիս Եղիազարեան, պատուակալ քարտուղար՝ Ցով. Անդրէասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հեռագրում են Կիեվից, օգոստոսի 30-ից. «Կիեվում գումարված բնագէտների և բժշկների X-րդ ժողովը փակվեց: Կարդացվեցին բազմաթիւ զեկուցմներ. Ագրոնոմիայի բաժնում Լիւբարսկու զեկուցումը լսելուց յետոյ պրօֆէսօր Ստեբուտ արաւ հետևեալ առաջարկութիւնները, որ ընդունվեցին բաժնի կողմից. 1) միացնել գիտնական ագրօնօմներին՝ կազմակերպելով մասնագիտական ժողովներ, 2) հրաւիրել զեմստվօները միասին գործելու, 3) հիմնել փորձնական ագարակներ և կայարաններ և 4) հիմնել մի յատուկ օրգան, որ զբաղված լինի

երեսին, նրան կապում են ձիու վրա, բայց վայր է ձգում իրան գլխիվայր՝ շուտով մահ գտնելու համար. կրկին վերցնում են, կապում, կրկին վայր է գլորվում. փորձում են դարձեալ քաշելով տանել, իզուր, նա կպչում է գետնին, նրա շորերը պատառոտված ծուէն-ծուէն կախկխվել են գեղանի մարմնի վրա, որը տեղ-տեղ մերկացել է: Նրան հարուածում են, սպառնում են: Իզուր, ոչինչ չի օգնում, նահապետական սուրբ բարքերով սնված աղջիկը վճռել է անարատ պահել իր կուսական պատիւը: Նա շարունակում է կռվել, նա վճռել է մեռնել, բայց չը գնալ, չը ծառայել իբր պագշոտութեան առարկայ թշնամիների աղտեղի կրքերին. ահա վերջապէս այդ անօրինակ դիմադրութիւնից կատաղած դահիճները սրի մի հարուածով պատառում են կոյսի մատաղ կուրծքը. նահատակը թրպրտում է իր արեան մէջ և հանգստանում յաւիտեան...

Ամեն կողմ պղծութիւն, ամեն կողմ մահ, ամեն կողմ արիւն: Մի երկու ժամ չանցած, արիւնոտ հրապարակի վրա այլ ևս ջահել գեղեցիկ կին ու աղջիկ չը մնաց, մեծ մասը դիմադրելով՝ մահը գերադասեցին անարգ, անպատիւ կեանքից և իրանց դահիճների սրերով խողխողվեցան, իրանց արեամբ գնելով իրանց պատուի անարատութիւնը: Մնացածները բռնի տարվեցան որպէս թշնամիների պագշոտութեան առարկաներ: Դիակների չեղջակոյտի մէջ բազէներով շրջապատված անպաշտպան թխսկան հաւի պէս իրանց ճվճվացող ձագուկները գրկած մնացին միայն պառաւները՝ ոմանք ուշագնաց, ոմանք թուլացած ծնկների վրա ընկած, ոմանք էլ չորացած ձեռները դէպի անողորմ երկինքն ուղղած: Այլ ևս ոչ ոք չէր արտասվում. այսքան թշուառութիւնը ողբալու համար այնքան արտասուք որտեղից ճարէին. արտասուքի ծով էր հարկաւոր այնքան սրտերի մեծ հրդեհը մարելու համար:

—Տղէք, դարձաւ Նադօ աղան դահիճների խմբին, էս բութառ քածերի և շան լակոտների համար չարժէ գնդակներ փչացնել. մի կերպով դրանց ձէնն ու ձունը կտրեցէք մեր ականջներից:

Քիւրդերն իրանց տիրոջ հրամանը լաւ հասկացան. առաջին դէպքը չէր, որ նրանք այսպիսի հրաման էին ստանում: Մի քանի րոպէում խրճիթների առաջի ցորենի հորերի բերանները բացվեցին և բոլոր սարսափներից խելագարութեան հասած այս կանանց ու երեխաներին քաշ տուին դէպի հորերը: Եւ ահա գլորում են... մի հորի մէջ 10—15 մանուկներ, կանայք իրար վրա. գոհերը իրար կպած, կախվում են հորերի բերաններից թոյլ, անզօր թևերով՝ աշխատելով չընկնել փոսերի մէջ, փրկվել. կախվում են դահիճների փէշերից, ձեռներից, բռնում են նոյն իսկ նրանց մերկ սրերի ծայրերից՝ կտրելով իրանց մատները: Նրանց դէմքերը մահվան սարսափից այլանդակվել, ծամածռվել են, աչքերը լայն բացված մնացել են անթարթ յառած դահիճների երեսին. նրանք աղերսում, աղաչում են, բայց իզուր: Հրացանների կոթերը և սրերի հարուածները նրանց գլորում են իրար վրա և շուտով մի քանի հոգի չտապ-չտապ հողը թափում են նրանց վրա: Հողի տակից երբեմն-երբեմն այս տեղից, այն տեղից դուրս են ցցվում մի երկու գլուխ, մի քանի ոտք կամ կծկուած բռունցքներ, տակից լսվում են անտանելի ձայներ. և հողի շերտը վերևից հաստանում է ու հաստանում, իսկ նրա տակում կենդանի մեռածները կրծոտում են իրար, ծամում, պատառոտում են իրանց սեփական մարմինը, ոլորվում են հողի և արեան շաղախի մէջ, սոսկալի խուլ հռնդիւններ են արձակում, որից մարդուս մազերն են դիզանում գլխին:

Հողի շերտը դրսից տեղ-տեղ բարձր ու ցածր է լինում. աւելի վեր գտնվող թշուառներն են, որոնք գերմարդկային ճիգ են բանեցնում՝ բարձրանալ, դուրս գալ, կեանք և արև տեսնել, բայց իզուր. դահիճները զգոյշ են, նրանք հրսկում են, շտապով կոխկռտում են ոտներով, տրորում են, հաստացնում են հողի շերտերը, բայց և այնպէս սոսորկրեայ նվագները, մահամերձ նուաղած հառաչանքները շարունակվում են լսվել ու լսվել: Միւս հորերը նոյնպէս լցվում են: Բազմութեան ուշքը գրաւում է մանաւանդ մի պատկառելի տարիք ունեցող կին, որ դեռ հոգու արիութիւնը չի կորցրել և շարունակում է բարձր ձայնով երկնքի վրէժխնդրութիւնը կոչել թշնամիների գլխին: Ցիսունի մօտ տարիները չեն կորացրել նրա բարձր իրանը. պառաւած այտերի վրա դեռ թեթև կարմրով խաղում են անցեալ գեղեցկութեան հետքերը այնպէս, ինչպէս վերջալուսին ծածկված արևի ճառագայթները թոյլ կերպով շարունակում են դեռ լուսաւորել արևմուտքը: Սա Ռաշիդի մայրն է, Բանոն գիւղի տիրուհին: Երկու բէգերը հրամայում են սրան իրանց մօտ բերել: Մի քանի որբ, անտէր մնացած մանուկներով շրջապատված, որոնք ճվճվալով կախկխված են նրա փէշերից, ձեռներից, Խաթուն տիրուհին յաղթական քայլուածքով մօտենում է բէգերին: Արդէն հեռուից նկատելով նրանց, պառաւի շրթունքները խորին ատելութիւնից դողում են, և ծնօտներն ակամայից իրար վրա սղմվում: Թէ այդ երկու գազաններից որն է նա աւելի ատում, այդ նրա համար էլ շատ որոշ չէ. նա նոյն իսկ ճանապարհին գնալով, մտածում է այդ մասին՝ Նադօ աղան իրանց արնախում թշնամին էր, այդ գիտէր Խաթուն տիրուհին. իսկ այս միւսը, ախ անօրէն, սա դաւաճանեց, սա մեր տունը քանդեց, մրմնջում են նրա շրթունքները: Ահա նա վերջապէս կանգնած է իր երկու թշնամիների առաջ:

—Դու ես Ռաշիդի մայրը, առաջ գալով՝ հարցրեց Ամին աղան, իսկ փոխանակ պատասխանի Խաթուն տիրուհին կատաղած՝ թքեց բէգի երեսին...

Բէգի երեսի գոյնը թռաւ, շրջապատողների մէջ իրարանցում սկսվեց. այս բանը չափազանց անսպասելի էր, և յիրաւի ով կարող էր երևակայել, թէ մի թոյլ, անպաշտպան կին սիրտ կանէ այդ սարսափելի ժամին թքել բէգի երեսին:

—Թաղեցէք այս բութառին, որոտացին երկու բէգերը միանգամից: Երկու րոպէ չանցած, Խաթուն տիրուհին արդէն գլորված էր մի հորի մէջ:

(Կը շարունակվի)

հետազօտութիւնների մէջ ընդհանուր մեթօդներ մշակելով և պահպանելով։ Քիմիայի բաժնում բազմաթիւ անձանց մասնակցութեամբ տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ Շաբօշնիկօվի զեկուցման առիթով, որ վերաբերում էր քիմիայի դասաւանդութեան. խօսեցին պրոֆէսօրներ Մէլլիկօվ, Ռեֆօրմատսկիյ և Վագնէր։ Ակադեմիկոս Մէնշուտկին յայտնեց, որ Գերմանիայի կատարած առաջադիմութեանը կարելի է հասնել գործադրելով կրթութեան այն եղանակը, որ այժմ ընդունուած է Գերմանիայում։ Օգոստոսի 27-ին պրոֆէսօր Զելինսկիյ, խօսելով ածխաջրածին բաղադրութիւնների մասին, յայտնեց, որ գիտութիւնը կարող է այժմ արհեստական ձևով արտադրել նաւթ ածխաջրածիններից։ Վիճաբանութիւններին մասնակցեցին ակադեմիկոս Մէնշուտկին և պրոֆէսօր Վագնէր։ Քիմիայի դոկտոր՝ Անուշաւան Քալանթար կարդաց զեկուցում կովկասեան նոր մակարդների և չաքարների տարրալուծման մասին. հակաճառեց պրոֆէսօր Զալեսսկի։ Նաւթային մասնագէտ Խարիչկօվ կարդաց մի զեկուցում այն ածխային նիւթերի մասին, որոնք դուրս են գալիս Գրօզնօյի նաւթի հետ միասին։ Ժողովը որոշեց հետեւեալ՝ տասնեմէկերորդ ժողովը նշանակել Վարշավայում 1901 թւականին։ Ներկայ տասներորդ ժողովին մասնակցեցին 1650 անձ»։

—

Մեր թղթակիցը Կ. Պօլսից գրում է մեզ հետեւեալը. «Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդիրն առ այժմ մըշիկ-մըշիկ կը քնանայ Մելքիսեդէկեան օրցքին մէջ, զոր կօրօրէ սուլթանը՝ Օրմանեանի օրօրներով... Ինչպէս գրած էի կանխաւ, պէտք է որ հասարակութիւնը քիչ մը ժամանակ մոռնայ այդ խնդիրը, յետոյ՝ Տէրն ողորմած է... Ի հարկէ Պատրիարքարանի դեռ չի բացուած դարաններէն բան մը դուրս կելնէ... Իսկ Իզմիրլեան Սրբազանի՝ Եգիպտոսի առաջնորդութենէն չի հրաժարելն յայտարարող նամակը՝ Գեմոկլեան սուրին նման, կախուած է Պատրիարքին գըլխուն վերև, և չէ ներկայացուած տակաւին Խառն Ժողովին և ոչ ալ պիտի ներկայացուի, թէպէտ ժողովի անդամներուն ամենքն ալ, գմտ գմտ, տեսած ու կարդացած են զայն։ Եգիպտոսէն հետզհետէ նամակներ կը թափին Պատրիարքարան և առաջնորդին ընդ փոյթ հաստատութիւնը կը պահանջեն և պիտի շարունակեն պահանջել»։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Մեր կողմերում հոկտեմբերին տեղի պիտի ունենան տանուտէրների նոր ընտրութիւններ զանազան հասարակութիւնների շրջանում։ Գիւղական անզէն, թոյլ ու տգէտ ազգաբնակութիւնը շատ շրջաններում խրարանցման մէջ է. մի տեսակ մռայլ ամպ պատել է տանուտէրներից տուժող հասարակութիւնների սիրտն ու հոգին և անհամբեր սպասում են ապագայ ընտրութիւնների վախճանին։ Նոր տանուտէրների ընտրութեան հարցը խեղճ գիւղական ազգաբնակութեան կենսական, այրող հարցերից մէկն է կազմում։ «Ո՞վ պիտի լինի տանուտէր, որտեղից ճարել մի ազնիւ ու չիտակ անձնաւորութիւն այդ պաշտօնի համար. արդեօք նորից չենք սխալվի մեր ընտրութեան մէջ»—ահա մի շարք հարցեր, որոնք գրաւել են գիւղական հասարակութեան գոնէ հասկացող մասի ուշադրութիւնը»...

—

ԳՕՐՌԻ գաւառի Ախալխալաք գիւղից մեզ գրում են. «Այս ամառվայ ընթացքում վրացիները երեք անգամ ներկայացում տուին։ Վերջին ներկայացումը եղաւ օգոստոսի 23-ին, որին մասնակցում էին և Թիֆլիսից եկած մի երկու դերասաններ։ Ներկայացմանը, ի բաց առած վրացի իշխանների, ներկայ էին տեղացի և ամառանոց եկող հայերը։ Եւ պ.պ. դերասանները այնքան քաղաքավարի գտնվեցին, որ աֆիշայի վրա նշանակած «Մաթիկօի» տեղ խաղացին մի ինչ որ անմիտ վօդըվիլ, որի մէջ ծաղրում են հային... Միթէ ժամանակ չէ մոռացութեան մատնել այդ տեսակ վիրաւորական պիէսները... Մենք ցաւում ենք, որ տեղական վրաց ինտելիգէնտները բացի հարևանին հայհոյելուց՝ ուրիշ իդէալ չունեն»։

—

ԳԵՕԿՉԱՅԻ գաւառի Գիրք գիւղից մեզ գրում են. «Երկու տարի սրանից առաջ Ասանաշէն գիւղում պատահեց հետեւեալ դէպքը։ Մի խումբ աւազակներ օրը ցերեկով յարձակվեցին գիւղի վրա և թալանելով՝ ահագին քանակութեամբ զանազան իրեղէններ և փող՝ բեռնեցին ձիաների վրա, և երկու մարդ էլ սպանելով՝ հեռացան գնացին։ Եւ գիւղացիներից ոչ ոք էլ չը մտածեց, կամ չը համարձակվեց ընդդիմութիւն ցոյց տալ, այլ ոչխարների նման չարված՝ լուռ հանդիսատես եղան աւազակների կողոպուտին։ Այդ պատահեց ուղիղ երկու տարի առաջ, իսկ այս տարի, Վարդավառին, Թարչըխ կոչված սրբատեղիում տեղի ունեցաւ հետեւեալ դէպքը։ Սրբատեղիում հաւաքված աւանաշէնցիների և հարևան գանձակեցիների մէջ մի փոքրիկ վէճ է ծագում, և ահա մեր քաջ աւանաշէնցիների կողմից լսվում է հրացանների տրաքոցը, գանձակեցիներն էլ՝ պաշտպանվելու նպատակով իրանց կողմից են սկսում վրա տալ։ Բարձրանում է ահագին աղմուկ, իրարանցում, կանայք, երեխաներ իրար են խառնվում և... «հանաքը դառնում է ղազանակ». մի երիտասարդ աւանաշէնցիների կողմից է սպանվում, մէկը՝ գանձակեցիների։ Եւ այդ տեսակ վէճեր տեղի են ունենում ամեն տարի և ամեն մի սրբատեղիում։ Այժմ հարց է ծագում. այդ մարդիկ, որ ամեն մի դատարկ բանի համար հրացան են արձակում իրար վրա և սպանում, որ ուրիշ խօսքով նշանակում է, թէ մահից չեն վախենում, միթէ նոյն մարդիկ չեն կարող պաշտպանվել աւազակներից, երբ իրանց թալանում են օրը ցերեկով և մորթում ոչխարների պէս։ Ի՞նչն է պատճառը։ Ակամայ մարդ այն եզրակացութեան է գալիս, որ նրանք քաջ են, այո, բայց... տարաբաղդաբար երբ հայի հետ գործ ունեն։ Եւ այդպէս են հայերը համարեա ամեն տեղ, շատ քիչ բացառութեամբ... շատ փաստեր կան, տխուր փաստեր, որոնք խօսում են ի նպաստ այդ կարծիքի»։

—

ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Մինչև չը որոտայ, գիւղացին երեսը չի խաչակնքի». ռուսաց այս առածը շատ սազ է գալիս Դերբենդի այգետէրերին։ Երբ վտանգն արդէն աչքի առաջն է ու բանը բանից անցել է, այդ մարդիկ դուում-դոչում են բարձրացնում, նոյն իսկ վճռում են միջոցներ ձեռք առնել չարիքի առաջն առնելու համար, սակայն անցնում է մի փոքր ժամանակ և ամեն բան մոռացութեան է տրվում։ Մի ժամանակ դերբենդցիների խօսակցութեան միակ նիւթն էր «ֆիլլօքսերա», «վերմօրել» մեքենայ, «արճասպ», բառերը, բայց մի քանի ամսից յետոյ այդ բոլորը մոռացվեց։ Անիծելով, փընթփընթալով դերբենդցին հաւաքում է իր այգու խղճուկ մնացորդները, մի քանի բուբլով ծախում ու էլի ձեռքերը ծալած նստում, սպասելով միւս տարվայ բերքին։ Գալիս է գարունը, կանաչում է այգին. խաղողի որթը ծածկվում է թարմ տերևներով, որոնց վրա, ի հարկէ, դեռ ոչ մի նշան չը կայ հիւանդութեան. տեսնում է դերբենդցին իր այգու զուարթ տեսքը և ուրախանում է. «Փառք Աստուծոյ, բաղդս լաւ է բացվել», ասում է նա իր մտքում ու հանգիստ սպասում վերջաբանին։ Այդ րօպէին ոչինչով չէ կարելի համոզել նրան, որ ուրախ զուարթ այդ տերևները մի երկու ամսից յետոյ կարող են չորանալ, կուչ գալ ու թափվել այնպէս, ինչպէս որ անցեալ տարի թափվեցան։ Դերբենդցին մնում է անդորդորդ։ Ահա այսպէս շարունակ 3—4 տարի է, և մինչդեռ հիւանդութիւնը սիստեմատիքաբար փչացնում է այստեղի այգիների բերքը, իսկ այգետէրերը չեն փորձում լուրջ կերպով կռւել նրա դէմ։ Զարմանալի մարդիկ են այստեղի այգետէրերը. 10—15 դեսեատին այգի ունեցողը, որը տարեկան 3—4 հազար րուբլու արդիւնք է սպասում, չէ ուզում մի հարիւր րուբլի ծախսել այգու բժշկութեան վրա։ Այս երևոյթը պէտք է բացատրել ոչ թէ նրանով, որ դերբենդցին ժըլատ է, փող չէ ուզում ծախսել, այլ նրանով, որ սրանք չեն հաւատում բժշկութեանը. բոյսի առողջապահութեան մասին այս մարդիկ գաղափար անգամ չունեն։ Այս տարի ֆիլլօքսերան աւելի է տարածված, քան առաջվայ տարիները. կան այգիներ, որոնք բոլորովին տերևաթափ են եղել և վազի փոխարէն միմիայն տկլոր ճիպոտն է մնացել՝ իր վրա կրելով մի քանի սփրթնած ողկոյզներ։ Այս տարվայ բերքը սակաւ կը լինի։ Գոնէ թող այժմ դերբենդցին համոզվի, որ խնդիրը աւելի լուրջ է, քան ինքը կարծում է, և ինչ յամառութեամբ որ տարածվում է հիւանդութիւնը, նոյն յամառութեամբ էլ պէտք է դիմադրել նրան, եթէ ուզում են ազատել այգիները վերջնական կորստից»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՑ

—

Բօստօն, օգոստոսի 22-ին

Պատերազմը վերջացած է, զինուորներ օրէ օր տուն կը դառնան, կամաւորներ իրանց աշխատութեանց կը վերադառնան, իրերը առաջի վիճակը կը վերադառնան՝ սակայն փոփոխութիւններ տեղի ունեցան, որոնք անջնջելի պիտի պահեն պատերազմի յիշատակը, խորհութիւններ յայտնուեցան, որոնք ապագային համար մեծ կարևորութիւն ունեն։ Պատերազմի բեմէն լրագրների թղթակիցները բանակի վիճակը շատ վարդագոյն կը նկարէին, բայց տուն վերադարձող զինուորներու լեզուն և մանաւանդ դալկահար դէմքը և նիհար ու հիւանդոտ մարմինը անոնց հակառակը կը հաստատէ։ Կամաւորներու վերադարձը ժողովրդային զայրոյթ մը պայթեցուց. այսօր ամեն մարդ գիտէ թէ պատերազմական քարտուղար Ճէն. Ալճէր՝ իր պաշտօնին ծանր պատասխանատուութեան նայելով, շատ անկարող մարդ մ'է, թէ գլխաւոր պաշտօններէն շատերը յանձնուած են այլ և այլ մարդոց՝ ոչ թէ անձնական արժանիքի, այլ կուսակցական նկատումներու համար։ Այդ անկարող և անպիտան պաշտօնեաներու զոհ գնացին անհամար կեանքեր, հիւանդ զինուորներ անխնամ մնացին, գունդեր անօթի և ծարաւ կեցան օրերով, վիրաւորներու վէրքը առանց դեղի ու դարմանի թողուեցաւ։ Այս բոլոր ծանր ամբաստանութիւնները կը բարդուեն պատերազմական քարտուղարի անուան վրա։ Այս օրուան թերթերուն մէջ՝ ամբաստանուած մարդը մի երկար նամակով կը ջանայ ինքզինք արդարացնել՝ յանցանքը վերագրելով զինուորներու անփորձութեան և անհնազանդութեան, ինչպէս նաև պատերազմին անակնկալ կերպով սկսելուն և այլն։ Այդ անհիմն բացատրութիւնները չեն կրնար հասարակաց կարծիքը փոխել, լրագրներու մի մեծ մասը քարտուղարին հրաժարիլը կը պահանջէ. կը մնայ տեսնել թէ նախագահը ինչ ընթացք պիտի բռնէ։ Հաւանական է սակայն որ խեղճ Մաք-Քինլէն շատ ժամանակ ալ չունի այդ խնդրով զբաղելու, Քուպան ու Փօրթօրիքօն և աղէտից լռումը Ֆիլիպեան կղզիները բաւական են իրեն պէս մի քանի մարդոց բոլոր ժամանակը գրաւելու։

Քուպայի ապստամբներու անբացատրելի, խորհրդաւոր ընթացքը, կղզիին չփոթ վիճակը շատ դժուար գործ մը դարձուցած են նոյն իսկ զինուորական կառավարութիւն մը հաստատելը։ Ակվինալտօն Ռուզինկթընի մէջ շատ նեղութիւն կը պատճառէ, կը վախցուի որ օր մը այդ անունը լսուէն աւելի լսուի Միացեալ-Նահանգաց մէջ. Տիւին իր քաջութեան չափ դիւանագիտութեան ալ պէտք ունի՝ այդ դժուարութիւնները հարթելու համար։

Հասարակ ժողովուրդը սակայն քաղաքական և զինուորական դժուարութեանց վրայ չը խորհիր, նա միայն պատրաստ է՝ մեղաւորը, կամ լաւ ևս է ըսել որևէ դատապարտված դըժբախտը նախատել, իսկ յաջողները ծափահանել ու պաշտել։ Հերոսներ պաշտելու մոլութիւնը իր գագաթնակէտին հասեր է, երկրին մէկ ծայրէն միւսը հազարներով նորածին մանկիկներ Տիւի, Սէմփսըն, Հօպսըն անունը առին։ Շաբաթ օր Սէմփսընի նաւատորմիղը երբ Նիւ-Եօրք եկաւ, ընդունելութիւնը արտաքոյ կարգի ցոյց մ'էր, Ամերիկեան չափազանց եռանդին համապատասխան դէպք մը, սակայն անհամար նաւերու սուլիչները, թնդանօթներու որոտումը և միլիօնաւոր կոկորդներէ ելած ուրրայի աղաղակը դեռ շատ ոչինչ արտայայտութիւն մ'է ամբողջ նահանգաց զգացմանը։ Այս ամենը լաւ, հայրենասիրութիւնը գովելի է, սակայն չէ՞ որ անոր ալ չափազանցութիւնը վտանգաւոր և վընասակար է. այսօր զինուորականութիւնը իր շուքին տակ կը ծածկէ ամեն բան. գիտունը, քաղաքագէտը, արուեստագէտը, դրագէտը, ամենը ոչինչ են բաղդատմամբ նաւաստիին ու զինուորին։ Քաղաքական ընտրութեանց մէջ առոր նշանները հիմակուընէ սկսան երևիլ. երկու կուսակցութիւններն ալ կը ջանան զինուորականներէ որոշել իրենց ընտրելին՝ ժողովրդին քուէն իրենց քաշելու։ Զօրաւոր Րուզվելթ մտադիր է Նիւ-Եօրքի կառավարչի ընտրելի լինել, շատ հաւական է, որ իր՝ Սանթեակօյի քով ցոյց տուած քաջութեան շնորհիւ քուէն շահի. սակայն այդ օգտակա՞ր է Նիւ-Եօրքի, լաւ զինուոր մը լաւ վարչագէտ մ'է միշտ։ Նոյն բանը չը պատահեցա՞ւ հայոց մէջ, երբ Թիւրքիոյ ամեն ցոյցի մասնակցող մէկը՝ երբ Եւրոպա կուգար՝ հայկական դատի ղեկավար լինել իրեն իրաւունքը կը համարէր։ Խնդիրը հոս է սակայն, որ հանրապետական սկզբունքները այնքան խոր արմատ ձգած են Ռուզինկթընի հայրենիքի հողին մէջ և մանաւանդ վաճառականական և արդիւնաբերական շահերը այնքան սերտ կապուած են խաղաղ զարգացման հետ, որ շուտ կանցնի այս զինուորական տենդն ալ. և հասարակութեան սիրտը հիմա որ աւելի արագ կը բաղխէ, շուտով իր բնական վիճակին կը դառնայ։ Բայց սա ստոյգ է, որ պատերազմին իբր հետևանք Ամերիկեան նկարագրին վրայ աւելցած են ինքնավստահութիւն և գիւրագրգռութիւն. հին համբերող հոգին, քաղաքագիտութեամբ կամ համակերպութեամբ դժուար խնդիրներ լուծելու սկզբունքը գոնէ ժամանակի մը համար ամբողջովին մոռցուած են։ Թուրքիան պիտի փափագէ՞ այս պարագային միսիօնարներուն քիչ մը նեղութիւն տալ...։

Արմէն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ռուսաց գործակալութիւնը հեռագրում է Կ. Պօլսից, օգոստոսի 25-ից. «Թագաւոր Կայսրը Սեվաստոպոլից ամենաստտագին կերպով շնորհակալութիւն յայտնեց այն ընծաների համար, որ սուլթանը ուղարկել է ռուսաց «Շտանդարտ» նաւի հետ, Կ. Պօլսից անցնելու ժամանակ։ Սուլթանը պատասխանեց մի հեռագրով, որ գրված է ամենաստտագին խօսքերով»։

—«Frankfurter Zeitung» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հաղորդում է, որ թիւրքաց ֆինանսների մինիստրը հրաժարեցրվել է։ Սուլթանը հրամայեց, որ գահակալութեան տարեդարձի առիթով, բոլոր պաշտօնեաներին և օֆիցէրներին վճարվի մի ամսվայ ռոճիկը։ Ֆինանսների մինիստրն առարկեց, որ այդ անհնարին է անել, որովհետև պետական գանձարանը բոլորովին դատարկ է և նրան արգելված է ծախսել այն երկու միլիօնը, որ մտցրվել է օսմանեան բանկը յունական տուգանքի հաշուին։ Որովհետև մինիստրը չը կարողացաւ ոչ մի տեղից գտնել անհրաժեշտ գումարը, և ոչ մի բանկ չը համաձայնեց փոխ տալ մի քանի հարիւր հազար, ուստի սուլթանի հրամանն անգործադրելի մընաց և մինիստրը փոխվեց։

—«Pall-Mall-Gazette» լրագիրը յայտնում է, որ Անգլիայի և Գերմանիայի մէջ դաշն է կնքվել։ Լրագրներից շատերը սկեպտօրէն են վերաբերվում այդ լուրին, բայց «Daily Mail» հաւատացնում է, որ արդէն Բալֆուրի և գերմանական դեսպան Հացֆելդի մէջ ստորագրվել է մի նախնական պայմանագիր անգլօ-գերմանական դաշնակցութեան մասին։ Այդ դաշնակցութեան զօրութեամբ Անգլիան պարտաւորվում է նպաստաւոր կերպով վերաբերվել ամեն մի հողային նուաճման, որ ձեռք կը բերի Գերմանիան Փոքր-Ասիայում, իսկ դրա փոխարէն Գերմանիան թոյլ կը տայ Անգլիային ձեռք բերել Պորտուգալիայից Դելագօա ծոցը և հաստատել իր դիրքը Եգիպտոսում։ Անգլիան արդէն ձեռք է բերել Աւստրօ-Ունգարիայի աջակցութիւնը. նա վաղուց ձգտում էր ձեռք բերել Դելագօա ծոցը, որ հարաւային Աֆրիկայի ամենալաւ նաւահանգիստն է և Տրանսվաալեան երկաթուղու սկզբնակէտը։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 օգոստոսի։ Բժշկական դեպարտամենտից. «Եգիպտական առողջապահական խորհուրդը որոշեց՝ Մադրասից եկողների դէմ գործադրել խօլէրայի մասին հաստատված կարգադրութիւնը։

ԿԱՆԷԱ, 29 օգոստոսի։ Կանդիական այն ընտանիքները, որոնք պատսպարվել էին նաւերի վրա, տարվեցին Սուդի ծովածոցը։ Ապստամբների գործադիր յանձնաժողովը տեղեկացրեց ծովապետներին, որ մինչև թիւրքաց զօրքերի գնալը և թիւրքաց իշխանութիւնների գործունէութեան դադարումն՝ յանձնաժողովը հնարաւորութիւն չի ունենայ կատարել իր պարտաւորութիւնները։ Յանձնաժողովը պահանջում է թոյլտուութիւն՝ գումարել ազգային ժողով։

ՊԱՐԻԶ, 29 օգոստոսի։ Դրէյֆուսի գործի առիթով Ցուրլինդէնի կողմից ընդունված որոշման մասին եղած բոլոր լուրերը վաղաժամ են։ Ցուրլինդէն շարունակում է ուսումնասիրել Դըրէյֆուսի գործը և իր որոշումն կը յայտնի միայն մեծ զօրահանդէսից վերադառնալուց յետոյ։

ՄԱԴՐԻԴ, 29 օգոստոսի։ Կարծում են, որ երբ պարլամէնտը հաստատի զինադադարի արձանագրութեան վերաբերեալ օրէնքը—իսկ այդ կը կայանայ եկեղ շաբաթ—Սագաստայի մինիստրութիւնը կը հրաժարվի իշխանութիւնից։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 29 օգոստոսի։ Երէկ հրդեհը Կանդիայում շարունակվում էր։ Անգլիական զինաւորված ոյժերի հրամանատարը մի անգամ ևս ռմբակոծեց քաղաքը։ Մալթայից եկած 250 անգլիական զինուորները չը կարողացան մտնել քաղաքը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 օգոստոսի։ Մեծ Իշխանուհի Ելենա Ալէքսանդրօվնա նշանվեց դուքս Մաքսիմիլեան Բադէնի հետ։

ՄԱԼՏԱ, 30 օգոստոսի։ Դարձեալ 250 անգլիական զինուոր ուղարկվեց Կրետէ։

ԺԸՆԵՎ, 30 օգոստոսի։ Օգոստոսի 29-ին, կէսօրին, աւստրիական կայսրուհին դաշնակահար եղաւ նաւահանգստում, «Բօրիվաժ» հիւրանոցի մօտ։ Նրան դաշոյնահար անողն է իտալացի մի անարխիստ։ Կայսրուհին իսկոյն վախճանվեց, առանց ուշքի գալու։

ՄԱԴՐԻԴ, 30 օգոստոսի։ Մինիստրութեան անկումն անխուսափելի է։

ԺԸՆԵՎ, 30 օգոստոսի: Երեկոյեան, կայսրուհուն սպանող Լուկկէնի յայտնեց դատաստանական քննիչին, որ նա եկաւ Ժընեւ՝ նպատակ ունենալով սպանել մի բարձրաստիճան անձ: Սկզբում նա մտածել էր սպանել Օրլէանի դուքսին, բայց յետոյ մի քանի պատճառներով, հրաժարվեց այդ մտքից: Նա պատահմամբ իմացաւ, որ Ժընեվումն է գտնվում աւստրիական կայսրուհին: Այն զէնքը, որ նա գործ է դրել, եռակող սրած դաշոյն է: Սպանութիւնը կատարվեց Mont Blanc-ի և հիւրանոցի միջև, Բրաունշվէյգեան դուքսի արձանի մօտ: Մարդասպանը, որին ուղեկցում էր մի ինչ որ ծերունի, երկար միրուքով, դուրս եկաւ կայսրուհու դիմացը, յարձակվեց նրա վրա, և հարուած հասցրեց, որը սկզբում բռունցքի հարուած երեւաց: Կայսրուհին կանգնեց իրան ուղեկցող տիկնոջ և մի քանի անցորդների աջակցութեամբ, բայց հէնց որ ոտք դրեց նաւի վրա, իսկոյն ուշաթափվեց: Այն պատճառով, որ կայսրուհին ուշքի չէր գալիս, իսկ նրա մասին հոգացող կանայք արեան նշաններ նկատեցին, նաւը յետ դարձաւ և կայսրուհուն պատգարակներով տարան իր օթեանը: Չը նայած գործ դրած բոլոր միջոցներին, կայսրուհին ժամը 3-ին վախճանվեց: Սպանութիւն գործելով չարագործը փախաւ, բայց շնորհիւ երկու կառապանների, որոնք սպանութեան վկայ էին, բռնվեց և յանձնվեց պօլիցիային: Մարդասպանն առանց դիմադրութեան հետեւեց ոստիկաններին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 օգոստոսի: Երէկ տեղի ունեցաւ «Կապոյտ Խաչի» ընկերութեան հանդիսաւոր բացումը: Ընկերութեան բացման նախաձեռնութիւնը պատկանում է Ե. Վ. Բօգդանովիչին:

ՐԵՏԻՄՆՕ, 30 օգոստոսի: Կանդիան ապստամբ մահմեդականների ձեռքին է: Միջազգային զօրքերը կենդրօնացան ամրոցում և շրջապատված են բաշիբուզուկներով: Միջազգային նաւատորմը բէյդի վրա է: Հազար քրիստոնեայ-բնակիչներից 300-ը կարողացան ազատվել նաւի վրա, 300-ը թողեցին քաղաքը, մնացածները սպանված են: Հարեան նահանգներից զինված քրիստոնեաներ են թափվում քաղաք: Սպասում են, որ անգլիացիները խոշոր միջոցներ ձեռք կառնեն՝ միւս ազգերի աջակցութեամբ: Շնորհիւ ռուսների ձեռք առած եռանդուն միջոցների, Րեթիմնօյում կարգը չը խանգարվեց: Բնակիչներին նախազգուշացնում են, որ կարող են խիստ միջոցներ ձեռք առնել: Թիւրքական շրջանների մահմեդական հոգեւորականութեան, մեծամեծների, ինչպէս նաև Րեթիմնօյի հարեան նահանգի մահմեդականների և փոխ-հիւպատոսների ժողովում, ծովակալ Սկրիդլօվ, մի ազդու ճառով, յորդորեց նրանց ամեն կերպ իրանց ազդեցութիւնը գործ դնել մահմեդական ազգաբնակութեան վրա՝ կարգը պահպանելու համար: Մահմեդականների ներկայացուցիչները՝ խնդրելով նրանց ուշադրութիւնը իրանց դժբաղդ դրութեան վրա, խոստացան,—ըստ երեւոյթին, անկեղծօրէն,—իրանց աջակցութիւնը: Ծովակալն առաջարկեց տեղական իշխանութիւններին համապատասխան պրօկլամացիա հրատարակել: Կարելի է յոյս ունենալ տեւական կարգապահութեան մասին, թէպէտ և քրիստոնեաների կողմից ժամանակաւոր վարչութիւն ընդունելու մերժումը կարող է մեծ անկարգութիւններ առաջացնել: Ռուսաստանից օգնական զօրքի են սպասում:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

է տրվում վարձով՝ բոլորովին վերանորոգված, կահ-կարասիքով և տնային ճաշով: Հասցէն՝ Ելիզավետինսկայա փողոց, № 5, տուն Միլօվի:

1—10 Ֆրանսուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԿՕՐԴԻԷ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը խնդրում է ընկերութեան հետ գործ ունեցողներին դիմել ուղղակի ընկերութեան գրասենեակը, որ տեղափոխվել է Լօրիս-Մելիքեան փողոց, № 11, կից Վիլլարէթի դեղատան: Օտար քաղաքցիները պիտի դիմեն այս հասցէով ТИФЛИСЪ, Тифлисское Общество изданія армянскихъ книгъ. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Société du publication des livres armeniens. 1—5

Պարօնի մօտ, Մուխրանեան փողոցի վրա, իշխան Ալէքսանդր Մուխրանսկու տանը

15 ԲՆԱԿԱՐԱՆ

է տրվում վարձով, ամեն մէկը բաղկացած՝ երկու, երեք, չորս սենեակից և խոհանոցից. բոլոր բնակարաններում էլ տաք վատերկլօզէտներ կան: Իննը բնակարան՝ բաղկացած մի-մի սենեակից և խոհանոցից. 16 առանձնակի սենեակներ, 20 խանութ, պահեստի համար 2 մեծ շինութիւն. գոմեր և մարագներ կառապանների կամ պահեստի համար: Կարելի է վարձով տալ նաև որ և է հասարակական հաստատութեան:

(ե. հ. ո.) 1—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Ե. Ի. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ

մասնագէտ կոկորդի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների:

Ընդունում է 5—7 ժամը երեկոյեան. Վելեամինովսկայա փողոց, տուն № 4, Դումայի հանդէպ:

(ե. չ. ո.) 4—30

Մ. Ա. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
(Ծն. Արղութեան)

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԵՐԵԽԱՆԵՐ

միասին ուսուցանելու և պատրաստելու միջնակարգ դպրոցների ստորին դասարանների համար: Պայմանների համար պէտք է դիմել սեպտեմբերի 1-ից, առաւօտեան 10—12 ժամը և երեկոյեան 5—7 ժամը այս հասցէով Կօնսուլսկայա, № 28, կամ Գուդօվիչ փողոց, № 9, տուն ճարտարապետ Փեթօեվի: (շ. հ. չ. ե. հ.) 4—5

ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ԿՕԼԼԵԺՍԿԻ ԱՍՍԵՍՕՐ Ի. Զ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆՕՎԻ
դպրոց-պանսիօնում

Կրկնութիւններ են անում և պատրաստում են գիմնազիաների, րէալական, կօրպուսի, երկրաչափական և այլ դպրոցների համար:

ԱՄՍԱԿԱՆ ՎՃԱՐ

ՈՒՍՄԱՆ համար—8 ր. ՊԱՆՍԻՕՆ—20 րուբլի, ԲՈՒԽԿԱԼՏԵՐԻԱՅԻ կուրս—60 րուբլի:

Հասցէն՝ Ելէզավետեան փողոց, № 30, Վօրօնցօվի արձանի մօտ: 2—5

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

որ երկար ժամանակ գործել է դպրոցական ասպարիզում, ցանկանում է **ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ** ունենալ, պատրաստել իգական գիմնազիօնների և րէալական դպրոցների ստորին դասարանների համար, կրկնութիւններ անել աշակերտների հետ: Կարող է և հայոց լեզուի դասեր տալ: Դիմել այս հասցէով. Куки, Николаевская площадь, д. Ирицпухова, № 3. (ե. հ. չ) 3—6

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
ՏԷՐ-ՑՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Աշակերտների ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ կը սկսվի օգոստոսի 22-ից: ՈՒՍՈՒՄԸ կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ից: Հասցէն՝ Սօլօլակ, Սադօվայա փողոց, № 46. 7—10

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
Յ. ՂԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆԻ

(VI-դ տարի)

(Саперная, ул. д. Ревазова № 35, около Казеннаго театра)

Աշակերտները պատրաստվում են պետական բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար և ընդունվում են թէ գիշերօթիկ, թէ ցերեկօթիկ (полупансіонерами) և թէ երթեւեկներ: Ընդունելութեան քննութիւններն սկսված են օգոստոսի 26-ին, իսկ ուսումը՝ սեպտեմբերի 3-ից:

(սեպտ. 1, 5, 8, 10) 2—5

ԴՊՐՈՑ Մ. Վ. ԱԿԻՆՖԻԵՎԱՅԻ

Ընդունելութիւնը երկսեռ երեխաների օգոստոսի 26-ից, ուսումը կըսկսվի սեպտեմբերի 1-ից: Դասերը կրկնում են և պատրաստում երեխաներին բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար: Հասցէն՝ Կիրօչնայեա փողոցի անկիւն (տուն № 35) և Անդրէեվսկայա փողոց (տուն № 12): (ե. չ. շ.) 1—5

Մ. Ս. ՄԱՆԴԻՆԵԱՆՑԻ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Ընդունվում են տղաներ արքունական միջնակարգ ուսումնարաններ մտնելու համար: Ընդունվում են և գիշերօթիկներ: Ուսումնարանը գտնվում է Սօլօլակում, Սադօվայեա փողոց, գնդապետ Սահակեանցի տանը, № 54. (ե. հ. շ.) 1—8

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ նրա առեանում, ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 7-ին ցերեկվայ 1 ժամին, աճուրդ է նշանակված կապալով տալու՝ վերանորոգված քաղաքային երկու-յարկանի ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՆ (նախկին Շիօեվի), բաղնիսների մօտ, որ բաղկացած է 4 խանութից, 12 սենեակից և 2 ներքնատնից: Ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը բոլոր օրերը, 9—1 ժամը ցերեկվայ: (հ. չ. ե.) 3—3

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Տեղափոխվեց Կիրէեվի տուն, Պօլիցէյսկայա փողոց, ԲԱԳՈՒ

Ընդունելութիւնը կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ից:

Մանկական պարտէզ ուսումնարանի և պանսիօնի մանրամասն ծրագիրը կարելի է ստանալ օգոստոսի 27-ից: (ո. չ. չ. ե.) 3—10

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Նադօրնայա փողոց, № 9)

Ցանկացողները ունենալ իրանց առեւտրական գործերի համար ուսեալ ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին: Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատեստատներ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ:

Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ ТИФЛИСЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу. (ե) 10—12

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առեւտրական և գործարանական հաշուապահութեան»

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, եռաշխատութեամբ, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առեւտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան:
Բ) Առեւտրական թուաբանութիւն:
Գ) Առեւտրական նամակագրութիւն:
Դ) Գեղագրութիւն և ամենավատ ձեռքերի ուղղութիւն:

Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 15-ից, ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ԶՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սերգիեւսկայա փողոց, տուն Լիսիցեանի, № 20:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիդշէկելի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կօպէկ: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: (ե. ո.) 23—30

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 2/14 սեպտեմբերի ՄԻՆԳՐԷԼ շոգենաւը, նաւապետ ՇԵԼՏ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբեակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօդերին: (ե. հ. չ.) 10—20

Ընկերութիւն

Բրօկար եւ Ընկ.

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՐՖԻՒՄԵՐԻԱ „ՇԻՊՐ"

ՀՕՏԱՒԷՏ ՋՐԵՐ ● ՍԱՊՈՆ ● ՊՈՒԴՐԱ

Հոտաւէտ ջուր „Միմօզա", „Րօկօկօ":
Հոտաւէտ ջուր „Վեր. Եաս. Վիօլէտ":
Հոտաւէտ ջուր „Oeillet-Royal":

Հոտաւէտ ջուր „Սիրիր ինձ":

(ամ. 1) 3—6

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 31 Августа 1898 г.

Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13